

## 2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

### 2.1 Kyrkomiljön

Den lummiga kyrkomiljön runt Björksätra kyrka är omringad av ett tidstypiskt stadslandskap av samma ålder som kyrkan, till stor del bestående av trevånings flerbostadshus. Direkt väster om finns butiker, en skola samt stora parkeringsytor som nås via de nära anslutande, vältrafikerade gatorna. Utöver kyrkan och de sammanbyggda församlingslokalerna finns också en fristående klockstapel vid kyrkotomtens sydvästra entré. Runt omkring slingrar sig gångvägar på den skogslika tomten vilken är beväxt med höga träd och ett mindre antal buskar.

### 2.2 Kyrkan

På många platser i landet uppfördes kyrkor i de framväxande, storskaliga bostadsområdena under miljonprogramsåren runt 1970. I Björksätra gick uppdraget till den då åldrade men mycket välrenommerade arkitekten Arthur von Schmalensee och dennes yngre kollega Hilding Lögdberg. von Schmalensees bortgång 1972 medförde dock att det i praktiken blev Lögdberg som ensam slutförde uppgiften tre år senare. Knappt tio år efter invigningen byggdes kyrkan till med utrymmen för verkstad och personal. Denna tillbyggnad ritades av Gävlebaserade Gunnar Gustafssons arkitektkontor och utformades som en direkt fortsättning på den befintliga byggnaden. Därefter har inga ytterligare förändringar genomförts.

Kyrkan i Björksätra bildar tillsammans med församlingslokalerna en kvadrat kring en skyddad innergård. Kyrkobyggnaden i söder är en salkyrka som med sitt höga tegelklädda sadeltak reser sig över de låga anslutande envåningsbyggnaderna. Via huvudentrén i sydväst når man kyrksalen, kapprummet och vidare församlingslokalerna. Från kapprummet når man också innergården, vilken även har ingångar mot kyrksalen. Vid anläggningens nordvästra hörn finns 1980-talets tillbyggnad för verkstad och personal. Denna utformades i enlighet med kyrkans arkitektur och anpassades i storlek. Till följd av detta är hela anläggningen uppförd av rött, ojämnt bränt Hagategel.

Ljuset till kyrksalen släpps in via högt placerade kvadratiska gluggar samt stående smala fönster och fönsterörrar i marknivå. Invändigt är salens väggar tegelskurade och ljusa och taket öppnar sig ända upp tillnock, buret av dekorativa solfjäderformade takstolar. Bakom det iögonfallande altaret, färgsatt i svart och ultramarin, finns ett dopkapell. Detta har en dunkel och betydligt intimare karaktär. Ovan altaret hänger en väv av textilkonstnärinnan Kerstin Åsling-Sundberg. Inredningen är på tidstypiskt vis av trä, målade i mättade färger med viss inspiration av allmogestil. Detsamma gäller församlingslokalerna där framför allt en av samlingsalarna uppvisar tydlig inspiration av Carl Larssons Sundborn. Övriga utrymmen är funktionellt inredda för kontor, kök, verkstad, omklädningsrum, barnverksamhet etc.

### 2.3 Kyrkotomten

Kyrkotomten har karaktären av ett skogsparti till större delen bestående av björkar. Vid sidan av byggnaderna och klockstapeln finns inga ytterligare dekorationer eller arrangemang. Gångvägarna till och från kyrkan slingrar sig mellan träden och ger närmast känslan av skogsstigar. Som en följd av detta bildar platsen en naturlig kontrast till omgivningens anlagda, asfalterade ytor.

## 2.4 Klockstapeln

Klockstapeln uppfördes 1975 efter ritningar av kyrkans arkitekt Hilding Lögberg. Genom att även vara en portal fungerar klockstapeln som entré till kyrkotomten från det intilliggande skol- och butiksområdet. Dess sjuttonhundredtalsinspirerade stil med rödfärgade fasader och tjärat tak utmärker sig i den modernistiska omgivningen.

## 2.5 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Björksätra kyrka är ett mycket bra exempel på alla de kyrkor som byggdes i utkanterna av 1960- och 1970-talens expanderande svenska städer. Den omsorgsfulla arkitekturen och den skogslika kyrkotomten bildar en medveten kontrast till omgivningens stadslandskap med bilar, butiker och bensinstationer. Med sin slutna fasad och skyddade innergård skapas en lugn fristad mitt i staden. Arkitekterna Arthur von Schmalensee och Hilding Lögberg framhöll kvaliteterna i den traditionella arkitekturen som alternativ till modernismen och detta blev tydligt i Björksätra. Särskilt tydligt blev det invändigt där inredningen i stor utsträckning lånat sina förebilder bland allmogens möbler och färgsättning. Planen för anläggningen påminner om ett kloster med kyrkan i söder och utrymmen för verksamheten längs en sammanlänkande gång runt den slutna innergården. Upplevelsen av det allvarsamma klostret är dock utbytt till förmån för ett mer folkligt uttryck ackompanjerat av effektfulla och dekorativa element såsom kyrksalens små och högt placerade ljusinsläpp, takstolar med mera.

### Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Den slutna byggnadskroppen och fasadernas omsorgsfullt behandlade tegel är byggnadens viktigaste utvändiga karaktärsdrag. Detta gör den känslig för tillägg eller förändringar avseende påbyggnader, material, färger etc. Detsamma gäller kyrkans taktegel och kopparplåtar.

#### *Rekommendation*

Eventuella tillkommande byggnader bör placeras fristående och underordna sig kyrkan i material och storlek. Förändringar eller underhållsåtgärder på byggnaden bör ansluta till originalutförandet och tillägg som inte är förenliga med detta bör undvikas.

- Kyrkorummet är liksom stora delar av församlingslokalerna i allt väsentligt desamma som vid invigningen. Även lösa inventarier som stolar, soffor och bord finns kvar vilket gör att byggnaden fortfarande går att uppleva i sin ursprungliga helhet. Här dominerar den traditionella stil på möbler och inredningar som ger byggnadens interiör dess speciella karaktär.

#### *Rekommendation*

Vid renoveringar av interiören bör den ursprungliga färgsättningen behållas. Tillägg bör inordna sig i helheten genom att trä möbler och måttade färger används. Traditionell allmogestil är att föredra framför moderna ”lätta” lösningar av exempelvis plast, metall och skivmaterial.

- Kyrkotomten är en betydelsefull del av anläggningens karaktär. Avsaknaden av dekorationer och arrangemang förstärker den skogslika upplevelsen. Den understryks också av frånvaron av monumentalitet i gångvägens slingrande dragning från klockstapeln mot entrén.

*Rekommendation*

Kyrktomtens karaktär av skogsdunge bör bevaras för att behålla den medvetna kontrasten till det omgivande stadslandskapet. Som ortnamnet antyder (Björksätra betyder skogsäng bland björkar) bör växtligheten företrädesvis bestå av glest växande björk.

## **2.6 Källor, litteratur och övriga uppgifter**

Karlsson, Ann Mari, *Kyrkorna i Sandvikens pastorat*, Katrineholm 1989

Länsmuseet Gävleborg, ärendearkivet

Länsstyrelsen Gävleborg, ärendearkivet

Lögdborg, Hilding, intervju 2009-05-04

Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-topografiska arkivet

Sandvikens kommun, Bygg- och miljökontorets arkiv

Datum för inventering: 2009-04-22

Inventerare: Martin Åhrén

Ansvar för kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Martin Åhrén och Anna Lindgren

Rapportsammanställning: Martin Åhrén